

הרי הוא נמצא באוירו, ונטמא מחמת טומאת אויר. אך טומאת מגע לא התחדשה כלל בכלי חרס. וכתב, שתירוץ הרשב"א יתכן רק לפי הצד שיש גם טומאת מגע לכלי חרס, שלפי זה יתכן לומר שגם מגע ביד מטמא. אך אם אין לכלי חרס אלא טומאת אויר, לא יתכן לומר שהיד מטמאת את הכלי, שהרי השרץ לא נכנס לאוירו. ולפי זה יתכן שהרמב"ן והרשב"א נחלקו בחקירה זו, והרמב"ן סובר שיש רק טומאת אויר, ולפיכך כתב שלא יתכן לתרץ שזה גזירת הכתוב. ועוד יתכן לומר, שגם הרמב"ן מסכים שיש גם טומאת מגע לכלי חרס, אלא שלא הסתבר לו שיד הכלי ראוי לקבל טומאה יותר מגב הכלי.

הרמב"ן תירץ, שהיד של כלי חרס מטמאת באופן שהיא חלולה, ויש לה תוך, ונכנס השרץ לאויר היד, ולכן היא מטמאת את הכלי. והקשה על זה **המקדש דוד** [בסוף הקונטרס מענייני טהרות], מה יועיל שהיד חלולה, הרי אינה עשויה לקבלה, ואין התוך שלה מקבל טומאה, ואם מדובר בתוך העשוי לקבלה, אם כן אין צריך לחידוש של יד, שהרי זה כלי בפני עצמו? [ויתכן ליישב על פי מה שכתבנו לעיל, שכל הטעם שהרמב"ן לא תירץ כהרשב"א, זה רק משום שאין טומאת מגע בכלי חרס אלא טומאת תוך. אך עצם מה שהגב אינו מקבל טומאה והיד מקבל אין זה קושיא, וכמו שביארנו, ומעתה, אם יש ליד תוך, ושייך בו טומאת אויר, אף שאין זה אויר העשוי לקבלה, מכל מקום הוא ראוי למגע טומאה מחמת יד הכלי].

ועוד תירץ הרמב"ן, שהיד מטמאת באופן שהיא עשויה מעץ ואבן, והיא מחוברת באוירו, שהיא מעבירה את הטומאה לאויר הכלי. וכבר תמה על זה הרשב"א מה הועיל בזה הרמב"ן, הרי מצד העץ ואבן אין לו תוך, ומצד הכלי חרס הרי אינו מקבל טומאה מגבו?

התוספות לעיל [כד ב ד"ה וגבון תירצו, שבאמת דין יד הכלי שוה לדין גב הכלי, וכשם שגב הכלי מועיל אלא להוציא את הטומאה, דהיינו, שאם נגע השרץ בתוכו גם הגב טמא, כך יד הכלי מועיל רק להוציא את הטומאה, ואינו מועיל להכניס את הטומאה. והקשו התוספות על תירוצם מהסוגיא כאן, דמקשינן, ואימא יד להוציא אבל לא להכניס, ומשנינן, יד יתירא כתיב, תנור וכרים יותץ, ומבואר בהתחדש בכלים אף יד להכניס? ותירצו, דבאמת יד דכלים התחדש רק להוציא. אך יד דזרעים להוציא אפשר ללמוד מיד דכלים, ולכן הפסוק לכם שנאמר בזרעים מיותר ללמד שבזרעים מועיל יד אף להכניס. [התוספות במסכת בכורות לח א ד"ה הרי, ובמסכת נדה כו א ד"ה מן, ובתוספות הרא"ש שם תירצו כן. אך כתבו, שבאמת לפי הס"ד בגמרא מועיל יד לכלי חרס גם להכניס, ורק לפי המסקנא אין צריך לומר כן].

הרמב"ן כתב בתחילה לתרץ, דגזירת הכתוב היא, שיד מועיל להכניס טומאה וגב לא מועיל, ודחה, דלאו מילתא היא. אך הרשב"א הסיק, שתירוץ זה הוא עיקר. והגדר בגזירת הכתוב הוא, שרק התוך של הכלי או היד של הכלי הם מקומות הראויים לנגיעת הטומאה. אך הגב של הכלי אינו מקום הראוי לנגיעת הטומאה, [אף שהוא מקום הראוי לקבל טומאה אם יגע השרץ בתוכו, אך אינו מקום הראוי לנגיעת הטומאה]. וצריך ביאור כמה נחלקו הרמב"ן והרשב"א האם מסתבר לומר שזה גזירת הכתוב או לא?

ובחידושי רבינו הגרי"ז למסכת בכורות [לח א] דן לגבי הדין שכלי חרס מקבל טומאה מאוירו [שאם נכנס שרץ לאויר הכלי, נטמא הכלי], האם הכלי חרס מקבל טומאה באחד משני אופנים, או על ידי מגע השרץ בתוכו, או על ידי כניסת השרץ לאוירו, או שאין טומאת מגע לכלי חרס כלל, אלא שאם נגע השרץ בתוכו